

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 11, Aralık 2017, s. 116-128

Prof. Dr. Yavuz KIZILÇİM

Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, Fransız Dili,
y kzlc m@atauni.edu.tr

RIMBAUD ŞİİRİNDE BEN BİR BAŞKASI MIDIR?

Özet

Bu incelemede, Rimbaud şiirinde ben ve başkası çerçevesinde yer alan öznenin şiirin yüzey ve derin yapısındaki işlevi dil-psikolojisi üzerinden tartışmaya açılacak ve şiirde konuşan özne ele alınacaktır. Rimbaud'nun "Ben bir başkasıdır/ Je est un autre"ında söyleminde şiirde konuşan bir başkasıdır belirlemesinden yola çıkarak ben ve öteki arasındaki ilişkiler değerlendirilecek ve bunları bir araya getiren bağlamın şiirdeki karşılıkları irdelenecektir. Rimbaud'da daha üstün bir anlatıma ulaşmak için dili bozma anlayışı ön plandadır. Şiirin öznesi, kendini imlerken temelde başkasının arzusu- nu önceliyor ve kavramsal bağıntılarını öncekilerden farklı bir konuma yerleştiriyordur; böylece, bu söylemi ve bağlamı şiir içeriğinde etkinleştirdiği özel bir dilbilgisi kuruyor. Bu bakırdan bir borazanın özünün bakır madeni olmasına benzetilebilir bir süreçtir. Kendini şiirin merkezine almak bir anlam yaratma ve ben'in özel durumlarda verdiği yanıtlara karşılık bulma sürecidir. Bu doğrultuda, şiirdeki her sessiz harfin biçim ve devinimlerini içgüdüsel ahenklerle belirlediğini ileri sürecektir. Bütün duyularla ulaşılabilir bir şiir dili bulmakta olduğunun farkındadır. Kendi bulduğu bu dilde çeviri yapma hakkını saklı tutacaktır. Başlangıçta bu yalnızca bir deneyimdir. Bir süre sonra, sessizlikleri ve geceleri yazacak, dile sığmazı not edecek ve son çözümlemede, baş dönmelerini saptayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Söylem çözümlemesi, şiirin dili, sözlüksel alan, sözlük bilgisi, dil psikolojisi

"I" IS THERE ANOTHER IN THE POETRY

Abstract

Abstract: This poem describes specially very simply the "I" became the other. I am another: the multiple experiences accumulated by the poet wearing it to the edge of madness or death, but then, a miracle: another me is revealed, a being who's powers match those of God, or at least those of a demiurge, a being who loses in any case, its identity, its peculiarities that make it imperfect and unhappy in the world. Because I is another. If the copper wakes up a clarion, there is nothing of her fault. This to me is obvious: He witness the hatching of my thought: he look at it, he is listening to: he run a shot of the bow: the symphony makes its disturbances in the depths, or comes with a leap on the stage. This is not only a poet's novel as Rimbaud meant to be. He regain the shape and movement of each consonant, and, with the rhythm-instinctive, he flatted to invent a verb poetic accessible, one day or another, in all the senses. While he was scheduling the translation. This was initially a study. He wrote silences, nights, he noted the inexpressible. For what is the insertion of this poem, it is reported as a kind of interlude in the thread of the discourse; a few minutes pause. Rimbaud speaks of a psalm outside the text. In fact, this poem does not illustrate the clairvoyance, but rather derision and the research of a new language through the richness of lexical.

Key Words: Discourse analysis, psychology of language, lexicon of color, illocution, dictionary definition, usage of the second person.

Giriş

Bu çalışmada, Rimbaud'nun benlik bilincini imleyen "ben" in izlediği değişimi ve yapıtlarında kullandığı sözcüklere yüklediği anlamlara bağlı olarak bir bağıntılar toplamı ortaya koymayı hedefliyoruz. Sözelimi, yapıtına ismini veren Illuminations (Aydınlanmalar)'ın kutsallık atfedilerek tanrısal bir aydınlanmayı içerdiği açıkça duyuruluyor. Oysa, Illuminations, Verlaine'in ilk basıma (Vogue, 1886) yazdığı önsözde belirttiği gibi "coloured paintings" renkli resimler, Paleografi terimi karşılığı olarak bezek, ortaçağda elyazmalarını süslemek için yapılan resimler demektir (Anamur, 2006:5). Rimbaud, 1871 yılında Georges Izambard'a yazdığı ilk mektupta *Je est un autre* (Ben bir başkasıdır) diye yazar. İçindeki bir başka ben'in varlığını haber veren bu saptama bir üst boyuta yükselerek kâhinliğe ulaşan şairin ruh durumunu imgeler. Bu nedenle, şiiri de bir başka şiirdir; çünkü, bir yalvaç kimliğinde henüz bilinmeyi, görülmeyeni, duyulmayı bildirmekte, ötelere haber vermektedir.

Bilindiği gibi, bir imgenin doğası gereği sahip olduğu anlam o sözcüğün zihnimizde çağrıştırdığı karşılığıyla belirlenen bağlamda bir anlam kazanır. Lacan, Freud'un bilinçdışının işleyişi üzerine ileri sürdüğü işleyişlerin aynen dilde de bulunduğunu vurgular: artık kimse bilinçdışına bastırılmış çocukluk karmaşalarını doğrudan patojen (hasta eden) etken olarak görmüyor. Psikanalitik psikoterapiler giderek bir "karakter analizi" haline geliyor. Lacan, "dinamik bilinçdışı" konusunda Freud'un öncelikle rüyaların analizi ile ilişkili olarak ortaya koyduğu "yer değiştirme" ve "yoğunlaştırma" mekanizmalarını doğrudan doğruya dilbilimsel "metonimi" "ekleme" ve "metafor" "ayıklama" kavramlarına çeviriyor (FA, 1994:9-10-14). Kendini bu dünyadan soyutlayan ego'yu ben diye ayırıyor. Rimbaud'nun yapıtında izini sürdüğümüz "ben" zamanla sen'e dönüşürken ötekinin varlığıyla tanımlanan bağlama dayalı yorum düşüncesi dili kullanım aşamasında belirli bir anlam kazanıyor. Rimbaud'nun yapıtına başlık olarak seçtiği "BEN/ JE est un autre" diye konuşan özne bir başkasıdır, sözü düşüncenin şiirini haber veriyor ve salt gözlemlerle ya da duygudaşlıkla yetinmiyor ve deneyim koşuluna bağlanıyor. Danon-Boileau'nun ifadesiyle, ben ve sen birbirine yakından bağlıdırlar. Sen sözceleyen değildir ama gizil bir sözceleyen olarak kalır. Bu gizilliği güncelleştiren sen, ben olur. Buna karşın, ben de sen olur. Ben de gizil bir sen'dir. Şiirde (ben) diye duygularını dile getiren özneye, karşısındaki muhatabının duygu ve düşüncelerini önemseyen kişi (sen) birbirlerine karşı sözdizimsel olarak da bağlanırlar (Danon-Boileau, 1998:23-24).

Rimbaud sözdiziminin her zamankinden değişik biçimlerini arar ve kullanır. Bu kullanım, şiirde kendine özgü ve yaratıcı bir dilbilgisi kurma çabalarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır, diye düşünüyoruz: Gerçeklikten kaçmayı öylesine istemektedir ki, görünmeyen'in şiirini yazmaya çalışır, görünen nesnelere uzaklaşır, düşlere dalar, kayıp cennetleri arar. Görsel bir algılama ve yansıtma yeteneği olduğu için, düşlerini hayal edecek, görececek ve kendi dışına yansıtacaktır. Ancak kendi yarattığı bu oyuna kapılarak, yepyeni bir dünyanın gerçekliğiymiş gibi, kendi düşleriyle sonsuz coşuklara kapılacaktır (Kıran, 2007:2).

"İnsan insanın aynası/tanrısı/şeytanıdır", sözü bu savımızı destekler niteliktedir.

Edip Cansever buraya kısa bir bölümünü aldığımız *Ben Ruhi Bey Nasılım* şiirinde sanki bu yer değiştirmenin anahtarını veriyor:

Ben Ruhi Bey, nasıl olan Ruhi Bey/ Nasılım/ Bir yaz ikindisinden çıktım geldim

Diyelim bir pazartesiydi, biraz da şöyle geldim/ Kapıyı iyice kapadım

- Kapadım mı, evet, kapadım -/ Çitlembik ağacının altından geçtim

Frenk üzümünden bir iki salkım kopardım/ Dışerimle sıyırdım

Sardunya renginde ve sardunya tadında idiler

Biri fotoğrafımı çekiyorkenki gibi durdum/ Azıcık gülümsedim

Ve dünya bana gülümsedi/ Çakılların üstünden yürüdüm
Köprüden aldığım Fransız dergilerini karıştırdım/ Kirazla bir kadeh rakı içtim
Çıkarken boy aynasında kendime baktım/ Oldukça yakışıklıydım
Gömleğim temizdi, beyaz ceketim/ Tertemizdi ve ayakkabılarım
Pantolonum ütülü/ Yelek cebimde ince altın bir zincir
Sarı ve ince bıyıklarım/ Tam Ruhi Bey bıyığıydı
Ve iki parmağın arasında bir çiçek sapı/ - Zakkum muydu, değil miydi, belki yazpatı -
Boynumda menekşe rengi bir papyon/ Hafifçe sarkık
Dudağında bitti bitecek bir sigara/ Kenarında dudağımın
Düzeltilip arada bir bıyıklarımı/ Uçları hafifçe ıslak
Bir ara pencere camında kendime baktım
Baktım ki, ben Ruhi Bey/ Nasıl olan Ruhi Bey
Daha nasılım (Ben Ruhi Bey Nasılım, S.K.II, 2008:30).

Aynada ya da pencere camında kendine bakıp ben nasılım diye sormaz karşısındakine, ben, dışardan nasıl görünüyorum, iyi mi, kötü mü? diye sorar ve kendini karşısındakinin bakışına göre değerlendirir. Ben, kendine dışardan bir yabancı gibi bakarken, nasıl olan Ruhi Bey, diye tanır. (Çıkarken boy aynasında kendime baktım/ Oldukça yakışıklıydım) Daha daha nasılım?

Durum ve bağlam arasındaki ilişkide, okura ben diye seslenen özne, çoğu kez başka birinin sözcüsüdür ve bu ilişkide bilinçaltının yansımaları öne çıkarılmıştır: Sen sözle rinle beni değil, büyük olasılıkla bir başkasını muhatap aldın, o başkası da seni değil bir başkasını muhatap alıyordur. Duyduklarına inanma ben (ben) değilim benim, ben olmam için senin tarafından anlaşılmam gerekir. Olanaklı değil ama, benim gerçekten sen'le bir bütün olabilmem için, senin beni, içtenlik dolu gözlerle ve koşulsuz dinlemen (anlaman) gerekir. O zaman ben, ben olabilirim, yani yalnızca sen, beni diğerlerinden ayırt ederek gerçek yüzümü (farkımı) görebilirsin. Zaten, ben de gerçek yüzümü yalnızca sana gösteririm ve ben, sen'de görünür olurum. Car JE est un autre. Si le cuivre s'éveille clairon, Il n'y a rien de sa faute. Cela m'est évident: J'assiste à l'éclosion de ma pensée : je la regarde, je l'écoute : je lance un coup d'archet: la symphonie fait son remuement dans les profondeurs, ou vient d'un bond sur la scène (Illuminations, 1984:202). Çünkü ben bir başkasıdır. Eğer bakır, bir borazan olarak uyanırsa, onun bir suçu yoktur. Bu benim için gün gibi ortada: Düşüncemin doğuşuna tanık oluyorum. Ona bakıyor, onu dinliyorum: kemanın yayını harekete geçiriyorum: Senfoni derinlerde kimildamaya başlıyor ya da bir sıçrayışta sahneye geliyor (Rimbaud, 2015:68).

1968 yılında, Kant, içsel anlam biçimi olarak zamanın görgül öğretisinin, (Ben başka biridir) diyen Rimbaud'yu anımsattığını yazar. 1986 yılında, Deleuze, Kant'ın, Rimbaud'dan daha ileri gittiğini kesin olarak söyler; çünkü, Rimbaud tüm anlamların dü-

zensizliği üzerine kurduğu düşüncesinde kendi özgün tümcelerinde duyuların evrenini kurarken Kant'ın onun bu sözlerinden anladığı şey zamanın birlik ilkesinden ve bütün evrenden vazgeçiş olmuştur. Deleuze, 1986'da, Kant, Hamlet'tir diye yazar, zaman artık "kontrolden çıkmıştır": "Kısaca, öznenin deliliği kontrolden çıkmış bu zaman anlayışıyla örtüşür. Bu durum, birini diğerine aktaran zaman içerisindeki 'Ben' ve 'İç Ben'in ikili sapımı gibidir. Burada sözü edilen zamanın doğal akışıdır. Bir bakıma, Kant, Rimbaud'dan daha ileri gider. Çünkü Rimbaud'nun büyük formülü, gücünü sadece okul anlarından alır. Bu formülle Rimbaud, Aristocu düşünceyi anıtır: Keman olmak tahta için ne kadar da kötüdür !... Eğer bakır, borazan biçiminde uykusundan uyanırsa bu onun hatası değildir (...) Bu anlamda, biçimlerin (borazan-keman) gibi kavramlar ya da maddelerin (bakır-tahta) gibi nesnel biçimde ayrımlarının yapılması biçimsel (zaman), yeni bir maddenin (olgu) düzenlenmesini yeni ilişkilerin kurulmasını yeni biçimsel ilişkilerinin oluşturulmasını (zaman) ve yeni bir özdeğin meydana getirilmesini (olgu) gerektiren dönüşümsüz çizgisel bir gelişmenin sürekliliğine yer verir: Kant'ta bu durum tıpkı, önce Beethoven'i, sonra Wagner'in sürekli çeşitlendirmelerini dinlemek gibidir. Felsefi ya da modern müzikal yaratımda yeni bir zamansal çizgisellik ortaya çıkarılmıştır. Sözü edilen çizgisellik Aristo'dan soyutlanmış bir çizgisellik yani an'ın, şu an'la benzeşmemesi anlamına gelir ve yine bu çizgisellik, çizgisel zamandaki an'ların birbiri ardına gelmesiyle durağanlıkla devinim ve kozmik zamanın sonsuzluğu arasında bir bağ kuran çizgiseliktir (Ménard, 2005:22-23).

Burada anılan durumda, herhangi bir sözcüğün sözlük anlamı değil, bağlam içindeki kullanımına göre önerilen karşılığı önem kazanır. Bu vurguyu, oluş/ fark bildiren durumların sözlüksel yapısının yenilenmesiyle derin yapı düzeyindeki anlam karşılığını değiştiren söz öbeklerinin ısrarla yinelenerek kullanılmasından çıkarıyoruz. Yani belirli bir aşamaya ulaştıktan sonra, sözcüğün anlamından çok, onun bağlam içinde sözceleynin yer aldığı eylemlere bağlı kullanımı öne çıkarılır. Sözcük kullanımının beslediği anlam, öznenin edimlerine, bu edimlerin amaçlarına ve olası sonuçlarına ve süreç içinde gelişen/ ilerleyen bağlama dayalı olarak oluştuğunu savlar: yani, insani arzu Öteki'nin arzusunun arzusudur; insan arzulanmayı arzular. O zaman ilk bakışta güç gibi gözükken şu denklem ortaya çıkar: insan kendini ancak dil'de, yani Öteki'nin nezdinde gene Öteki tarafından ona dayatılan bu yabancı ortamda, kendine yabancılaşmış olarak imleyebilir, işte Lacan'a göre bu ötekileşme, bu yabancılaşma bilinçdışının koşuludur. Böylece özne kendini imlerken temelde Öteki'nin arzusunu dile getirir. Öteki'nden (örneğin öznenin dile maruz kaldığı, kendini onun söyleminin içinde bir imleyen ile imlediği ilk insan olan -"anadili" kavramının tüm çağrışımlarını da barındırmak üzere- anneden) devraldığı bu alet (dil) sayesinde, annenin arzusunun annenin fallus (alet) yoksunluğuna bağlandığı kritik gelişim aşamasında, bilinçdışı "simgesel" kastrasyon

karmaşasının da temeli atılmış olur (Lacan, FA, 1994:12). Rimbaud'nun şiirlerinde kullandığı söz varlığını ayrı bir bütün olarak değerlendirdiğimizde Baudelaire, Verlaine, Mallarmé gibi ozanların şiire kattığı imgeleri yeniden ele alarak güncelleştirmekte ve onları yeni bir bakışla yorumlayarak edimsel bir fark yaratmayı denediğini görmekteyiz. Bu bağlamda, yaşamda deneyimlendiği gösterilen her ayrıntı ozanın yaşam üzerine düşüncelerinin yazıya geçirilmiş üst gerçeklik yapısını belirler. Kötülükle tanımlanan bu bütünsel süreç içerisinde, sözceleyen ve sözcelenen arasındaki etkilenmeler dış gerçekliğin uzağında değildir; çünkü, şiirsel bağlam bu süreci yansıtan özel bir mantığa göre şekil almaktadır. Ozanın maruz kaldığı bu tür esenlikli/esenliksiz deneyimler, onun zaten, olumsuzya yakın duran bakışını daha olumsuz bir düzeye taşımaktadır. Bu süregelen kötülüğün kaynağı bu olumsuz bakıştan beslenmektedir: çünkü, kötülük üzerine gizli bir işbirliğinin bulunduğu erken yaşlarda farkına varmak, Rimbaud'daki insanlara ve olaylara iyicil bakışı negatife döndürmektedir.

Tüm yaşamını cehennemde geçen kısa bir mevsim (une saison en enfer) olarak tasarlayan ozan çoğu kez deneme yanılma yoluyla her şeyi kendi çabasıyla yeniden bulmak (deneyimlemek) ister: Demıştim ki deneyim, bir sözün sınır noktasını, sözün başarısızlığa uğradığı anı oluşturur. Ama şimdi şunu ekliyorum: Sözün başarısızlığa uğradığı yerde, *zevk* ortaya çıkar (Nasio, 2007:9). Je devrais avoir mon enfer pour la colère, mon enfer pour l'orgueil, - et l'enfer de la caresse; un concert d'enfers (Illuminations, 1984:133). Özel bir cehennemim olmalıydı öfkem için, kendi gurur cehennemim, -ve şehvet cehennemi; bir cehennemler birliği (Rimbaud, 2015:91). Sözgelimi Verlaine ile yaşadığı ilişkide Verlaine bir deneme aracıdır. "Je est un autre" (ben bir başkasıdır) diyerek farklılığını kanıtlamıştır, evet doğrudur; bu deneyimleri geçiren kendisidir ama kendisi de, tıpkı Baudelaire gibi, bedenine yapılan işkenceleri dışarıdan izlediği için aslında işkenceye uğrayan (ben) bir başkasıdır. Kendi bedenine yapılan türlü işkenceler başka bir bedene yapılıyor gibi kendine dışarıdan bakar. Annesinin katı, soğuk ve acımasız sertliği, ilk cinsel deneyimler, Paris'teki ilk hapislik yaşamında aylıklığı yücelten bir yaşam sürer: İnsan cinselliği görüldüğü her yerde utanç, küçük düşme, sevgiyi kaybetme korkuları, bilinçdışı suçluluk duyguları, cezalandırılma korkusu ve arzusu, pişmanlık, kaygı, sıkıntı, bağımlılık isteği ve korkusu ikilemi, kadiri mutluluk iddiası ve muhtaç olma çelişkisi, haset, rekabet, hüsrana, ruhi çöküntü, şiddet ve hatta bilinçdışı adam öldürme arzuları istekleri ile eşleşmiş olarak ortaya çıkar (Lacan, FA, 1994:15). Rimbaud "le voyant" yani kahin (yalvaç) sözcüğünü şiirlerinde sıklıkla kullanır: bu niteleme, tanrıdan esin alan, bilinmezi bilen, görünmezi görebilen ve duyumsadıklarını göremeyenlere aktarmakla yükümlü olan kişi anlamına gelir. Onun kadınlara duyduğu ilgi annesinin kabalığı üzerinden onların kirliliğini deneyimlemesine, erkeklerle duyduğu ilgi ise onların sertlik ve acımasızlığına yakından tanık olma arzusuna

bağlıdır, yoksa bu deneyimi salt cinsellikle açıklamak olanaklı değildir. Verlaine'le bir deney malzemesi olarak ilgilenmiştir.

Aşırılıkları bu şiirsel deneyin bir parçasıdır: Ben zamanın saf biçimiyle bölümlere ayrıldığından dolayı, Ben'in, aslında bir başkası olduğunun doğrulanmasında Kant, Rimbaud'dan daha ileri gider. Ve Kant buradan, modernliğin yolunu açar. Oysa Kant'ın anlayışına göre, bir işi yargıyla bitirmek söz konusu olduğunda, her varlığı sonsuzlukta ceza çekmesi gereken bir duruma sokan asıl şey düşüncedir. Bu kendi saf biçimine nüfuz eden şeyin yalnızca sonsuza dek kendinden kopuk bir özne olduğunu dile getirmek istemeyen zamanın acımasız okudur; bu acımasızlık her türlü suçsuzluk durumunda bulunmayı engelleyen bir yasa karşısında varlığın mahkemede yargıç karşısına çıkma durumudur. Öyleyse, Kant'ın zaman kuramı suçlu (oluş)uyla düşünülmektedir (Ménard, 2005:159). Rimbaud sözün simyacısı kimliğinde şöyle yazar: *J'inventai la couleur des voyelles! - A noir, E blanc, I rouge, O bleu, U vert. - Je réglai la forme et le mouvement de chaque consonne, et, avec des rythmes instinctifs, je me flattai d'inventer un verbe poétique accessible, un jour ou l'autre, à tous les sens. Je réservais la traduction. Ce fut d'abord une étude. J'écrivais des silences, des nuits, je notais l'inexprimable. Je fixais des vertiges. La vieillerie poétique avait une bonne part dans mon alchimie du verbe. Je m'habituai à l'hallucination simple : je voyais très franchement une mosquée à la place d'une usine, une école de tambours faite par des anges, des calèches sur les routes du ciel, un salon au fond d'un lac; les monstres, les mystères; un titre de vaudeville dressait des épouvantes devant moi (Illuminations, 1984:139-141). Rengini buldum sesli harflerin! A kara, Ö ak, İ kırmızı, O mavi, U yeşil. Saptadım her sessiz harfin biçim ve devinimlerini ve içgüdüsel ahenklerle, er geç bütün duyularla ulaşılabilecek bir şiirsel dil bulmakla gururlandım. Saklı tutuyordum çeviri hakkını. Bir deneyimdi bu başlangıçta. Sessizlikleri ve geceleri yazıyordum, not ediyordum dile sığmazı. Saptıyordum baş dönmelerini. Alıştım basit sanrıya: Bir fabrikanın yerine bir cami görüyordum düpedüz, meleklerin oluşturduğu bir davulcu topluluğu gökyüzünün yollarında faytonlar, bir gölün dibinde bir salon: Canavarlar, gizler, büyük korkular dikiyordu önüme bir vodvil adı. Sonra sözcüklerin sanrısıyla açıkladı büyüğü safsatılarımı! Kutsal buldum sonunda aklımın düzensizliğini. Aylaktım, kurbanıydım bir yüksek ateşin: İmreniyorum mutluluğuna hayvanların, vaftizsiz bebeler cennetinin masumluğunu simgeleyen tırtılların, o erdenlik uykusu olan köstebeklerin! (Rimbaud, 2015:98-99).*

(Rengini buldum sesli harflerin/ J'inventai la couleur des voyelles) tümcesinde (inventer) eylemi Fransızca sözlükte bulmak, buluş yapmak, keşfetmek, buluvermek, kafadan

uydurmak, uyduruvermek gibi süreğen anlamlarıyla tüm bağlamın anlamını değiştiriyor; yani, uzun zamandan beri herkes arıyordu ama (ben) buldum, anlamı saklıdır.

Gümüş güneş, buzullar, gökler, fildişi sular

Karanlık bir körfezde gemim karaya vurdu,

Tahtakurularının kemirdiği yılanlar

Siyah kokularıyla dalları arıyordu! (Rimbaud, 2001:114)

Belki ak kağıt üzerinde harfler renksiz olduğu için onlara uzak çağrışımlarla karşılık olarak bir renk bulmayı deniyor. Yalnız bununla da yetinmez: (her sessiz harfin biçim ve devinimlerini saptadım/ Je réglai la forme et le mouvement de chaque consonne), derken Fransızca sözlükte -e çizgiler çizmek, -e uydurmak, belirlemek, düzenlemek, saptamak, çözmek, sonuca bağlamak, ayar etmek, ayarlamak, anlamlarına gelen "régler" eylemini kullanır; bağlama dayalı anlamlar oluşturma sürecinde, zayıf sezdirimlerle çeşitli önermelerde bulunuyor. Şiirin kendisi zaten bir deneyimleme süreci değil midir? Bu nedenle dış dünyanın bedenine dayattığı işkencenin yoğunluğu onu bu düzlemin dışında aramaya ve gerçekliği kendi arzusuna uygun bir biçim ve içerikte yeniden yaratmaya itiyor. Rimbaud sesli harfleri renk'li olarak tasarlamış ve şiir dilinde sözlü tablolar çizmiştir:

Sesliler

A siyah, Ö beyaz, İ kırmızı, Ü yeşil, O mavi,

Sesliler, nasıl doğdunuz onu da söylerim bir gün;

A, pisliklerde vızıldayan kara sineklerin

Parlak sineklerin siyah kadife korsesi

Ve loş koylar; Ö saflığı buğuların, çadırların,

Buz kargıları, ak eceler, çiçek ürperişleri,

İ, erguvanlar, tükürülmüş kan ve gülüşleri

Öfke ve esriklikler içinde, güzel dudakların;

Çevrimler, denizlerin kutsal titreşimleri Ü

Otlakların, kırıksıkların barış soluğu

Simya bilge alınlara adını kazır senin;

O, garip çığlıklarla dolu yüce borazan,

Geçen sessizlik Dünyalar, Melekler arasından:

Ey Omega, menekşe ışığı Gözlerinin! (Rimbaud, 2001:118)

(Je réservais la traduction) réserver eylemiyle sesli harfleri renk diline çevirme hakkını saklı tutmak, elinde bulundurmak anlamı kastediliyor, étude sözcüğü deneyim anlamında kullanılmış. (Sessizlikleri ve geceleri yazıyordum, not ediyordum dile sığmazı/ J'écrivais des silences, des nuits, je notais l'inexprimable) açıklanamaz olanı açıklayabilmek için yeni diller bulmayı dener: (J'ai essayé d'inventer de nouvelles fleurs, de

nouveaux astres, de nouvelles chairs, de nouvelles langues/ Denedim, yeni çiçekler, yeni yıldızlar, yeni bedenler, yeni diller bulmayı).

Şiddete karşı durmak ve ona direnmek için şiddete maruz kalmayı, şiddeti önce kendi bedeninde deneyimlemeyi seçer. İyilik tüm yardımsever niteliklerini yitirmişse ve olumsuzluk tüm olumlu yanlarını yitirmişse bu yitimi besleyen kötücül dünya düzendir: - Quelquefois je vois au ciel des plages sans fin couvertes de blanches nations en joie. Un grand vaisseau d'or, au-dessus de moi, agite ses pavillons multicolores sous les brises du matin. J'ai créé toutes les fêtes, tous les triomphes, tous les drames. J'ai essayé d'inventer de nouvelles fleurs, de nouveaux astres, de nouvelles chairs, de nouvelles langues. J'ai cru acquérir des pouvoirs surnaturels. Eh bien! je dois enterrer mon imagination et mes souvenirs ! Une belle gloire d'artiste et de conteur emportée! (Illuminations, 1984:139-151). Kıvançlı beyaz uluslarla kaplı sonsuz kumsallar görürüm gökyüzünde, kimi zaman. Sabah melteminde çok renkli bayraklarını dalgalandırır, başımın üzerinde, bir büyük tekne, altından. Yarattım bütün şenlikleri, bütün utkuları, bütün yıkımları yarattım. Denedim, yeni çiçekler, yeni yıldızlar, yeni bedenler, yeni diller bulmayı. Doğaüstü güçler edindiğimi sandım. İşte! gömmeliyim imgelemimi ve anılarımı! (Rimbaud, 2015:112).

Kötülük konusunda edindiği yoksunluk, acı ve ölüm deneyimleri onu daha ileri bir aşamaya yükselterek henüz sağ'ken sapkınlıklarının sonucu olarak ölümü deneyimler: L'automne. Notre barque élevée dans les brumes immobiles tourne vers le port de la misère, la cité énorme au ciel taché de feu et de boue. Ah! les haillons pourris, le pain trempé de pluie, l'ivresse, les mille amours qui m'ont crucifié! Elle ne finira donc point cette goule reine de millions d'âmes et de corps morts *et qui seront jugés ! Je me revois la peau rongée par la boue et la peste, des vers plein les cheveux et les aisselles et encore de plus gros vers dans le coeur, étendu parmi les inconnus sans âge, sans sentiment... J'aurais pu y mourir... L'affreuse évocation! J'exècre la misère (Illuminations, 1984:139-151). Güz. Yoksulluğun limanına, gökleri kanla ve çamurla lekeli büyük kente yöneliyor devinimsiz siste yükselen teknemiz. Ah! çürümüş paçavralar, yağmurda ıslanmış ekmek, esriklik, beni çarmıha geren binlerce sevda! Demek, hiç ölmeyecek, ölü ve yargılanacak ruhların ve gövdelerin bu gulyabani ecesi! Çamur ve veba kemirmiş derimi, saçlarımda ve koltuk altlarımda kaynaşan kurtlar ve yüreğimde daha büyük kurtlar, uzanmış olarak görüyorum kendimi yine, yaşsız ve duygusuz yabancılar arasında... Ölebilirdim orada... Korkunç çağrışım! Lanet okuyorum yoksulluğa (Rimbaud, 2015:112).*

Rimbaud ozanı "ateş hırsız" diye niteler: (Donc le poète est vraiment voleur de feu, Illuminations, 1984:203), onu ateş hırsız olarak tanımlaması, Zeus'un elinden ateşi çalarak insanlara veren Prometheus'a göndermedir: Prometheus, Titanlar soyundandır:

Hesiodos'a göre İapetos'la Okeanos kızı Klymene'nin oğludur. Bu Titan çiftinin dört oğlu olur: Atlas, Menoitios, *Prometheus* ve Epimetheus. Dördünün de kaderi tüyler ürperticidir: Zeus, Atlas'ı dünyanın ucuna dikip gök kubbesini omuzlarına yükler, Menoitios'u yıldırımla çarparak yerin dibine kapatır, *Prometheus*'u zincirlerle bir sütuna bağlar ve karaciğerini bir kartala yedirir, Epimetheus'un başına kadın belasını salar. Bu Titanların dördü da kafa gücünden pay almışlardır, akıldan yana üstündürler ve bu üstünlükleriyle övünüp Zeus'a karşı gelmeye yeltenirler. Akıl gücüyle Zeus'un tekelindedir, o bu güçle ele geçirmiştir dünya egemenliğini. Bu gücü başkasında görmek dinmez bir öfke doğurur içinde. Prometheus da bu öfkeyi körükler durur: Sivri aklını, geleceği önceden görme gücünü Zeus'u aldatmak, kuşkulandırmak, küçük düşürmek için kullanır. Adı "önceden gören" anlamına gelen *Prometheus* (kâhin)dir ve Gaia, Kronos'a nasıl devrileceğini haber verdiyse, *Prometheus* da Zeus'un bir gün tahtından düşeceğini bilir. *Prometheus* ateşi tanrılardan çalmış ve insanlara vermiş, tanrıların kurmuş olduğu düzene karşı geldiği için de zincire vurulmuş yaman bir ceza çekmektedir. Efsane, *Prometheus*'a, geleceği öngören bilici der, çağımızsa biliciye inanmaz, ama düşünürün akıl gücüyle geleceği öngördüğünü, insanlığa yaptığı bu hizmete karşılık kör iktidarların baskısına uğrayıp olmadık cezalara çarpıldığını da bilir (Erhat, 1996:254).

Jadis, si je me souviens bien, ma vie était un festin où s'ouvraient tous les coeurs, où tous les vins coulaient. Un soir, j'ai assis la Beauté sur mes genoux. - Et Je l'ai trouvée amère. - Et je l'ai injuriée (Illuminations, 1984:123). Eskiden, iyi anımsıyorsam eğer, bir şölendi yaşamım, bütün yüreklerin açıldığı, bütün şarapların aktığı. Güzellik'i dizlerime oturttum bir akşam. - Ve acı buldum onu.- Ve sövdüm ona (Rimbaud, 2015:81-82).

Ruh bedenin düşüncesidir, beden ruhun nesnesidir. Bedenimiz, diğer bedenlerle aynı suda boğulan az çok durağan bir ilişkiler bütününden meydana gelmektedir. Bu ilişkiler, bizleri üzücü ya da sevindirici bir biçimde etkiler; öyleyse, bizler etkilenmelerden oluşuruz ve düşüncelerimiz de tıpkı üzücü ya da sevindirici etkilenmelerimizin yorumlanması gibidir (David Ménard, 2005:172-173). O her durumda kendisini başkasının yerine koyan, onun yerine düşünüp söyleyen, çevresinde olup bitenlerden doğrudan etkilenen şiirin öznesidir, iç benidir.

İnsanlıktan sorumludur şair, dahası hayvanlardan da sorumludur; bulgularını duyumsatmak, yordamlatmak, dinletmek zorunda olacaktır; oradan getirdiği şeyin biçimi varsa, onu biçimli verir, biçimsiz ise biçimsiz aktarır. Bir dil bulmak zorundadır; zaten her söz bir düşünce olduğu için, bir evrensel dilin zamanı gelecektir! (Rimbaud, 2015:72). Kendini dışardan bir yabancı gibi seyredirken, kendinden de sorumludur, dünyayı ve yaşamı değiştirmekten de bu onun için bir var (oluş), insan (oluş) sorunudur.

Sonuç

Bu incelemede, Rimbaud şiirinde ben ve başkası çerçevesinde yer alan unsurların şiirin derin yapısı içindeki işlevi dil-psikolojisi üzerinden değerlendirilmeye alınmış ve şiir dilinde renkler üzerine oluşturulan algının üzerinde durulmuştur. Şiire kendini odak noktası olarak almak, son çözümlemede, bir anlam yaratma ve onun davranışlarına dahası, özel durumlarda verdiği yanıtlara karşılık bulma sürecidir. Rimbaud'da yeni bir dilbilgisi oluşturma adına dili bozma anlayışı hakimdir: Ozanın "ben" in sürece bağlı olarak izlediği değişim özne-nesne arasında var olan bağlamsal ipuçlarında belirlediğini saptadık. Şiirin öznesi, kendini imlerken temelde Öteki'nin arzusunu dile getiriyor ve kavramsal bağıntılarını öncekilerden farklı bir konuma yerleştiriyor böylece, bir söylemi ve bağlamı şiir içeriğinde etkinleştirdiği özel bir dilbilgisi kuruyor yani, bizi biz yapan bir başkası bulunduğu sonucuna ulaştık. Rimbaud şiirinde bu bakırdan bir borazanın özünün bakır madeni olmasına benzetilebilir bir süreçtir. Şiire kendini odak noktası olarak almak bir anlam yaratma ve ben'in özel durumlarda verdiği yanıtlara karşılık bulma sürecinden ileri gelmektedir. Onun ozan kimliğini oluşturan her sessiz harfin biçim ve devinimlerini içgüdüsel ahenklerle belirlediğini, yeniden yapılandırdığını gördük. Bütün duyularla ulaşılabilecek bir şiir dili bulmakta olduğunun farkındadır. Kendi bulduğu bu dilde çeviri yapma hakkını saklı tutmaktadır. Başlangıçta bu yalnızca bir deneyimdir. Bir süre sonra, sessizlikleri ve geceleri yazmış, dile sığmazı not etmiş ve son çözümlemede, baş dönmelerini saptamıştır.

KAYNAKLAR

- Adam, A. (1972) *Arthur Rimbaud, Oeuvres complètes*, Paris: Gallimard.
- Anamur, H. (2006). *Anlam, Anlatım ve Yazınsal Çeviride Algılama, Anlamlama, Yeniden Anlatım Sorunsalı ile bir Örnekleme*, İstanbul Dilbilim Günleri'nde sunulan bildiri, İstanbul: Dilbilim Dergisi.
- Rimbaud, A. (2015) *Ben Bir Başkasıdır*, Poèmes en prose, Une saison en enfer (Cehennemde Bir Mevsim), Illuminations (Aydınlanışlar/Esinlenişler), Paris: Gallimard (1984), (çev. Özdemir İnce) Ankara: İmge Kitabevi.
- Rimbaud, A. (2001) *Dizeler*, (çev. Erdoğan Alkan), Dünya Klasikleri Dizisi:153, Cumhuriyet, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. Baskı İstanbul: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
- Baudrillard, J. (1970) *La Société de Consommation*, ses mythes, ses structures, Paris: Denoel.

- Baudrillard, J. (2004) *Le Pacte de Lucidité ou Intelligence du Mal*, Editions Galilée, Paris, Oğuz Adanır çevirisi, *Şeytana satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*, Ankara, 2005:Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2005) *Sanat Dünyasının kurduğu Komplo*, Oğuz Adanır çevirisi, Sens & Tonka, Sylvère Lotringer'in (*The Piracy of Art/ Sanat Dünyasını Altüst Eden Adam*) ve "Conspiracy of Art" başlığıyla Amerika'da Semiotext(e), New York.
- Baudrillard, J. (2010) *Kötülüğün Şeffaflığı: Aşırı fenomenler Üzerine bir Deneme*, İnci Ergüden Çevirisi, İstanbul: Ayrıntı.
- Budak, S. (2003) *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Cansever, Edip (2008) *Sonrası Kalır I-II*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Caron J. (1997) *Précis de psycholinguistique*, Paris: PUF.
- Chomsky, N. (2001) *Language and Mind*, (Dil ve Zihin, Ahmet Kocaman çevirisi) Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Danon-Boileau, L. (1998) *Sözcelem Öznesi-Psikanaliz ve Dilbilim*, Mehmet Baştürk çevirisi, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- Erhat, A. (1989) *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kıran, A.E. (2007) *Rimbaud'nun Şiir Renkleri*, Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara, ss. 66-90.
- Kristeva, J. (1974). *La Révolution du langage Poétique*, Paris: Editions du Seuil.
- Lacan, J. (1994) *La Signification du Phallus*, Editions du Seuil, Paris, 1971, (Fallus'un Anlamı), Saffet Murat Tura çevirisi, İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Lacan, J. (2007) *Le Séminaire de Jacques Lacan*, Texte Établi par Jacques-Alain Miller, Paris: Editions du Seuil.
- Lacan, J. (1970) *Le stade du miroir comme formateur de la fonction du Je*, *Écrits*, Editions du Seuil, Paris 1970, "Özne Ben işlevinin Kurucusu Olarak Ayna Evresi" (çeviren: Nilüfer Kuyaş), Yazko Felsefe Yazıları, 1. kitap.
- David-Ménard, M. (2005), *Deleuze et la Psychanalyse*, L'altercation, Paris: PUF.
- Nasio, J.D. (2007) *Cinq leçons sur la théorie de Jacques Lacan*, 1992, Jacques Lacan'ın Kuramı üzerine Beş Ders, Özge Erşen-Murat Erşen çevirisi, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Necdet, A., (1959) *Çağdaş Fransız Şiiri*, Antoloji, İstanbul: Yeditepe yay.

Le Nouveau Petit Robert (1993). *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, Montréal, Canada.

Saraç, T. (1989). *Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük*, İstanbul: Adam Yayınları.

Todorov, T. (1979). *Sémantique de la Poésie*, Paris: Editions du Seuil.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (1983). Ankara: TDK Yayınları, A-K/ L-Z, 2 Cilt.